

A környezettudatosság mérésének papír-ceruza módszerei

Ennek a segédanyagnak a célja a legalapvetőbb mérési módszerek gyakorlati bemutatása. A módszerek elméleti háttere a módszerekkel kapcsolatos kutatási eredmények a szövegben megadott szakirodalmi hivatkozások alapján ismerhető meg, nagyrészt akár az ökoiskola honlapon is.

A környezettudatosság mérésére alapvetően háromfajta papír-ceruza mérési megközelítés létezik.

Környezeti attitűd

A legelterjedtebb, hagyományos a környezeti attitűdskálák módszere ebből nőtt ki a többi: Egy Magyarországon gyerekek körében használt skála:

A Gyermekek Környezeti Attitűd és Tudás Skála (CHEAKS) attitűd alskálái [\(Leeming, Dwyer és Bracken, 1995, Varga 1997\)](#)

A következőkben állításokat olvashatsz. Azt kell eldöntened, hogy mennyire igazak az állítások. Döntésed eredményét úgy jelölheted, hogy bekarikázol egy számot az állítás mellett. A számok a következőket jelentik:

- 1: Teljes mértékben hamis
- 2: Többnyire hamis
- 3: Nem tudom
- 4: Többnyire igaz
- 5: Teljes mértékben igaz

Tényleges elkötelezettség:

1. Előfordul, hogy környezetvédelmi tanácsokat kérek másoktól.	1	2	3	4	5
2. Senkivel nem szoktam beszélgetni a környezetszennyezésről. *	1	2	3	4	5
3. Nem szoktam otthon összegyűjteni és visszaváltani az üres üvegeket.	1	2	3	4	5
4. Előfordul, hogy szüleimmel környezeti problémákról beszélgetünk.	1	2	3	4	5
5. Megkértem családtagjaimat, hogy italokat csak visszaváltható palackban vásároljanak.	1	2	3	4	5
6. Nyitva hagyom a hűtőszekrény ajtaját, amíg eldöntöm, mit veszek ki belőle.	1	2	3	4	5
7. Otthon leoltom a lámpákat, ha kevesebb fény is elég, hogy energiát spóroljak.	1	2	3	4	5
8. Ha feleslegesen folyik a víz, elzárom a vízcsapot.	1	2	3	4	5
9. Szoktam télen etetni a madarakat.	1	2	3	4	5
10. Figyelem a környezetvédelemmel kapcsolatos híreket.	1	2	3	4	5
11. Fogmosás közben általában elzárom a csapot, hogy a vízzel takarékoskodjam	1	2	3	4	5
12. Megkértem szüleimet, ne vegyenek állati szőrmeből készült	1	2	3	4	5

bundát.					
---------	--	--	--	--	--

Érzelem:

1. Elszomorít, hogy a sok építkezés az állatokat megfosztja természetes lakóhelyüktől.	1	2	3	4	5
2. Idegesít, ha azt látom, hogy az emberek pazarolják a vizet.	1	2	3	4	5
3. A környezeti problémák miatt nem szoktam idegeskedni.	1	2	3	4	5
4. Nem aggódom amiatt, hogy elfogy a tiszta víz.	1	2	3	4	5
5. Örülök, mikor azt látom, hogy az emberek újrahasznosítják a használt papírt, üvegeket és konzervdobozokat.	1	2	3	4	5
6. Bosszant, hogy emberek kidobnak a szemétkosárba dolgokat, amiket újra lehetne hasznosítani.	1	2	3	4	5
7. Nem ijeszt meg, hogy a környezetszennyezés hatással van a családomra.	1	2	3	4	5
8. Zavar, hogy mennyi energiát pocsékolnak el feleslegesen.	1	2	3	4	5
9. Mérges leszek, mikor megtudom, hogy egy cég élő állatokon próbálja ki készítményeit.	1	2	3	4	5
10. Dühít, hogy a környezet szennyezése mennyi kárt okoz.	1	2	3	4	5
11. Feldob, ha azt látom, hogy az emberek energiát próbálnak megtakarítani.	1	2	3	4	5
12. Aggódom amiatt, hogy az emberek nem vigyáznak eléggé a környezetükre.	1	2	3	4	5

- A **vastag** betűvel írt állítások a fordított tételeket jelölik.

A kitöltendő kérdőíveken ne különüljenek el a fordított tételek a többitől! Felhasználás előtt meg kell szüntetni e tételek vastagon szedését. A fordított tételek célja az, hogy kiszűrje az automatikusan karikázó válaszadókat. Ha egy kérdőíven csak az 5-ös vagy csak 1-es válaszok szerepelnek, azt a válaszadót ki kell zárni az eredmények feldolgozásakor, hiszen szinte biztos, hogy nem vette komolyan a feladatot.

Az összpontszám kiszámítása a tételek mellett bekarikázott számok összeadásával - csak a fordított tételeknél $5=1$ $4=2$ $3=3$ $2=4$ $1=5$ - történik

A pontszámokból képezhető egy csoportátlag ehhez viszonyíthatók az egyes csoporttagok és csoportok is összehasonlíthatók. A kérdések számát 3-al szorozva kapjuk meg a semleges attitűd pontszámot az adott skálán. E megközelítés szerint annál jobb minél jobban meghaladja az egyén ill. a csoport pontszáma ezt a 3-as szintet

A hasonló skálák megbízhatósági problémái miatt két továbblépés történt:

Környezettudatosság

Az egyik a személytelen környezettudatosság skálák, ezek valóban a környezettudatosságot mérik, de ennek inkább a mentális oldalát, keveset mondanak a viselkedésről:

Egy Magyarországon is alkalmazott személytelen skála:

Új Környezeti Paradigma-skála (NEP) – magyar verzió
(Dunlap and Van Liere, 1978, Gulyás 2005)

1.) A természet egyensúlya nagyon törekeny és könnyen felborítható.	1	2	3	4	5
2.) Ha az emberek beleavatkoznak a természet rendjébe, az gyakran katasztrofális következményekkel jár.	1	2	3	4	5
3.) Az emberiségnek harmóniában kell élnie a természettel, hogy fenn tudjon maradni.	1	2	3	4	5
4.) Az emberek súlyosan kihasználják a természeti környezetet.	1	2	3	4	5
5.) Az emberiség létszáma közeledik ahhoz a határhoz, amennyi embert a föld el tud tartani.	1	2	3	4	5
6.) A föld olyan, mint egy úrhajó korlátozott mennyiségű területtel és erőforrással.	1	2	3	4	5
7.) A növekedésnek korlátjai vannak, melyeken túl már nem terjeszkedhet ipari társadalmunk.	1	2	3	4	5
8.) Ahhoz, hogy meg tudjunk őrizni egy egészséges gazdaságot, ki kell fejlesztenünk egy állandósult állapotú gazdaságot, ahol az ipari növekedés ellenőrizhető.	1	2	3	4	5
9.) Az embert arra teremtették, hogy uralkodjon a természet többi része felett.	1	2	3	4	5
10.) Az embereknek joga van olyanná változtatni a természetes környezetet, ahogy az az igényeiknek megfelel.	1	2	3	4	5
11.) A növények és állatok első sorban arra vannak, hogy az emberek használhassák őket.	1	2	3	4	5
12.) Az embereknek nem kell alkalmazkodniuk a környezethez mert azt saját igényeik szerint alakíthatják át.	1	2	3	4	5

A vastag betűvel szedettek a fordított tételek

A pontozás ugyanúgy történik, mint az előző skálánál.

Környezettudatos viselkedés skálák

Az attitűdskálák továbbfejlesztésének másik iránya csak a cselekvési oldalt vizsgálja vagyis pl. a fentebb bemutatott CHEAKS kérdőív első felét, de csak igen nem válaszokat kér. Nem arra kíváncsi hány pontot érnek el átlagosan a csoporttagok a skála egészén, hanem először azt nézi meg melyik viselkedésmódokat hányan választották. Ez alapján sorrendet állít fel a viselkedésmódok között majd az egyes embereket az alapján ítéli meg, hogy milyen „nehézségű” viselkedéseket vállalnak. Vagyis egymáshoz viszonyítja az embereket, nem valamilyen külső elváráshoz.

A papír ceruza tesztek alapvetően csak igen durva megközelítést adnak a vizsgált csoport környezettudatosságáról. Az itt bemutatott módszerek tudományosan kipróbáltak, és alkalmazottak, de ez nem jelenti azt, hogy ne lehetne rajtuk az iskola igényeinek megfelelően változtatni. Rövidítés, tételek átfogalmazása, új tételek betoldásával a konkrét vizsgáltai célhoz alakíthatók a tesztek.

E teszteken kívül sok más módszerrel kreatív ötlettel, (pl. viselkedés-megfigyelés, különböző programokon való önkéntes részvétel figyelése, fogalmazás íratás a témában stb..) képet lehet alkotni a diákok szülők és tanárok környezettudatosságáról. A fontos, hogy az iskola számára értelmezhető adatok szülessenek, melyek a továbblépés segítik.

Ha bármilyen kérdés, kérés merül fel a környezettudatosság mérésével kapcsolatban a vargaa@oki.hu e-mail címen szívesen állunk rendelkezésre.